

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГОЛУБ ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 336.77:334.7

**КРЕДИТНА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, професор

Дікань Лариса Василівна,

Харківський національний економічний університет,
завідувач кафедри контролю і аудиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор

Кузнєцова Анжела Ярославівна

Університет банківської справи Національного банку
України (м. Київ),
проректор з наукової та організаційної роботи

кандидат економічних наук, доцент

Колодізєв Олег Миколайович

Харківський національний економічний університет,
завідувач кафедри банківської справи

Захист відбудеться « 10 » березня 2011 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.055.02 у Харківському національному економічному університеті за адресою: пров. Інженерний, 1-А, м. Харків, 61001.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного економічного університету за адресою: пров. Інженерний, 1-А, м. Харків, 61001.

Автореферат розісланий « 8 » лютого 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. Ю. Гончарова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Остання світова фінансова криза показала істотну залежність вітчизняних суб'єктів господарювання, в першу чергу, підприємств реального сектору економіки, від джерел фінансування їх діяльності, і як наслідок – множинність проблемних питань, що стосуються фінансового забезпечення. Так, за підсумками 2008 року істотно скоротилися не лише обсяги кредитів, наданих в економіку країни, а й обігових коштів суб'єктів господарювання. Протягом 2009 року темпи приросту таких кредитів уповільнились: у будівництво – до 62,7%, у сільське господарство – до 52,2%, у промисловість – до 39,4% (у річному обчисленні до попереднього періоду). Отже, виникає об'єктивна необхідність у пошуку нових підходів щодо фінансового забезпечення діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання.

Вирішення проблем фінансового забезпечення реального сектору економіки значною мірою пов'язане з необхідністю удосконалення його кредитної складової, особливо банківського кредитування. Зрозуміло, що при дослідженні саме банківського кредитування варто враховувати як здатність банків до надання необхідних кредитів, так і готовність суб'єктів господарювання виконувати зобов'язання щодо виконання укладених угод, тобто адаптуватись до змінних умов ведення господарської діяльності з погляду динаміки основних детермінант надання кредитних ресурсів (строковість наданих коштів, валюта кредиту, фактор часу тощо).

Теоретичні й методологічні питання фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання знайшли відображення у роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних учених-економістів: В. Г. Белоліпецького, Р. А. Брейли, Е. Бригмана, П. Ю. Буряка, А. І. Даниленка, Л. В. Дікань, І. В. Зятковського, Б. Коласса, А. Я. Кузнєцової, С. В. Львовичкіна, В. М. Опаріна, В. І. Рошило, Л. В. Руденко, К. К. Сіо, О. О. Терещенка, В. М. Федосова тощо.

Проблемам безпосередньо кредитного забезпечення діяльності суб'єктів господарювання присвячено роботи: Г. М. Азаренкової, О. І. Барановського, О. В. Васюренка, О. В. Дзюблюка, В. В. Корнєєва, О. Є. Кузьміна, О. М. Колодізева, О. І. Лаврушина та інших науковців.

Разом з тим, залишається недостатньо вирішеним певне коло теоретичних та методичних питань з даної проблематики, які потребують подальшого розвитку. Зокрема, це стосується розкриття сутності та значення кредитної складової фінансового забезпечення, узагальнення тенденцій її застосування для реального сектору економіки, вдосконалення науково-методичних підходів із визначення доцільності залучення кредитних ресурсів на основі врахування часової та валютної детермінант. Актуальність зазначених питань і обумовила вибір теми дисертації, визначила об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планами наукових досліджень Харківського національного економічного університету. Наукові результати,

теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження було використано при виконанні науково-дослідних робіт за темами «Контроль та захист потенціалу промислового підприємства» (№ ДР 0109U008004) (підрозділ «Умови обрання кредитних ресурсів при захисті потенціалу промислового підприємства») і «Фінансове забезпечення промислового підприємства в умовах невизначеності податкового середовища» (№ ДР 0110U003136) (підрозділи «Сутність та джерела фінансового забезпечення промислового підприємства» та «Кредитування як перспективний напрямок фінансового забезпечення діяльності промислового підприємства»). До звітів за даними темами включено пропозиції автора щодо дослідження руху кредитних ресурсів та обґрунтування напрямів фінансового забезпечення суб'єктів господарювання за рахунок кредитної складової.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні й розробці науково-методичних підходів та практичних рекомендацій до застосування кредитної складової фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання (великих промислових підприємств) з урахуванням фактору часу та валюти кредиту.

Відповідно до визначеної мети в роботі було поставлено та вирішено такі завдання:

- уточнити сутність і зміст фінансового забезпечення суб'єктів господарювання реального сектору економіки (далі – СГРСЕ);
- розкрити сутність поняття та значення кредитування у фінансовому забезпеченні на підставі розширення його класифікаційних ознак;
- обґрунтувати особливості застосування кредитної складової фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання – великих промислових підприємств;
- проаналізувати тенденції застосування кредитної складової фінансового забезпечення підприємств;
- проаналізувати фактори впливу на стан кредитної складової фінансового забезпечення та на їх основі розробити науково-методичний підхід до аналізу застосування кредитної складової;
- розробити науково-методичний підхід до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів в іноземній валюті;
- розробити методичні рекомендації до поетапного залучення кредитних ресурсів у сферу діяльності суб'єктів господарювання, якими є великі промислові підприємства машинобудування.

Об'єкт дослідження – процеси фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання реального сектору економіки.

Предмет дослідження – теоретичні положення, методичні підходи та методи застосування кредитування у фінансовому забезпеченні діяльності підприємств машинобудування.

Методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань у роботі було використано загальнонаукові та спеціальні методи

дослідження: *логічного узагальнення* – для розкриття сутності і змісту фінансового забезпечення СГРСЕ та виокремлення кредитної складової фінансового забезпечення; *графоаналітичний і порівняльний методи* – для дослідження стану кредитної складової фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання; *економетричного моделювання (регресійний, кореляційний та факторний аналіз)* – для аналізу кредитної складової фінансового забезпечення та визначення факторів впливу на її стан; *методи формалізації та економіко-математичного моделювання* – для розробки науково-методичного підходу до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів з валютною компонентою; *системний підхід* – для розробки методичних рекомендацій до впровадження поетапності в залученні кредитних ресурсів у сферу діяльності СГРСЕ.

Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань фінансового забезпечення, розвитку фінансово-кредитних методів та кредитування СГРСЕ. Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи з питань фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання, їх банківського кредитування, дані Державного комітету статистики України, Національного банку України, звіти окремих машинобудівних підприємств.

Наукова новизна результатів, отриманих особисто автором:

У процесі дослідження автором:

вперше:

розроблено методичні рекомендації до поетапного залучення кредитних ресурсів шляхом аналізу дисперсії значень показника рентабельності власного капіталу та подальшого коригування обсягів залучених кредитних ресурсів залежно від виду валюти на основі співвідношення рівня економічної рентабельності та середньозваженої вартості залучених ресурсів суб'єкта господарювання. Це дає змогу визначити ступінь ризику залучення кредитних ресурсів з урахуванням їх валютної компоненти та поглиблює аналіз застосування кредитної складової фінансового забезпечення;

удосконалено:

науково-методичний підхід до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів з урахуванням їх валютної компоненти. На відміну від існуючих, даний підхід дозволяє визначити зміну ефекту фінансового важеля за рахунок коливання курсу валюти кредиту та його впливу на значення плеча фінансового важеля через розгляд власного капіталу як регулятора та індикатора залучення додаткових ресурсів;

науково-методичний підхід до аналізу застосування кредитної складової фінансового забезпечення, який на відміну від існуючих враховує часову та валютну детермінанту кредитних ресурсів з позиції сталої діяльності суб'єкта господарювання реального сектора економіки;

набуло подальшого розвитку:

визначення та економічний зміст поняття «кредитної складової

фінансового забезпечення» шляхом розкриття змісту кредитних відносин, що виникають між їх суб'єктами, через відповідні функції (відтворювальна, розподільча та контрольна) та принципи (збалансованості, диверсифікації, організації та планування) реалізації кредитного забезпечення суб'єкта господарювання;

система класифікаційних ознак кредитної складової фінансового забезпечення, у якій на відміну від традиційних ознак кредиту (терміну користування, умов отримання та повернення, його обсягів) запропоновано використовувати такі: спрямованість кредитних ресурсів на відповідні потреби суб'єкта господарювання та впливовість отриманих кредитних ресурсів на сталість ведення господарської діяльності шляхом урахування динаміки обсягу реалізації продукції та фінансових результатів.

Практичне значення результатів роботи полягає в доведенні до рівня практичних рекомендацій обґрунтованих теоретичних положень та розроблених методичних підходів і рекомендацій. Зокрема: методичний підхід до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів дозволяє врахувати структуру залучених ресурсів з погляду їх валютної детермінанти, що підвищує ефективність застосування кредитної складової фінансового забезпечення; методичні рекомендації до поетапного залучення кредитних ресурсів дозволяють синхронізувати потреби у додаткових ресурсах з наявними можливостями їх залучення; науково-методичний підхід до аналізу застосування кредитної складової фінансового забезпечення підприємства сприяє обґрунтуванню залучення необхідного обсягу кредитних ресурсів.

Результати дисертаційної роботи було використано: у діяльності ТОВ «Харківський завод підйомно-транспортного устаткування» (довідка №68-101 від 19.05.2010 року) – методичний підхід до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів, у тому числі у валюті; Зміївський машинобудівний завод – філія ВАТ «Автрамат» (довідка № 108/1 від 03.03.2010 року) – рекомендації до поетапного залучення кредитних ресурсів; ПАТ «РЕАЛ БАНК» (довідка № 08-0621/3046 від 13.10.2010 року) – змістовність аналізу розвитку кредитної складової фінансового забезпечення.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науково-дослідною роботою, всі результати якої одержані безпосередньо автором і знайшли відображення в наукових публікаціях. Внесок автора у роботу № 1 (за списком публікацій, що наведений в авторефераті), полягає в розкритті сутності фінансового забезпечення, узагальненні класифікаційних ознак такого забезпечення на основі проведення порівняльного аналізу визначення його джерел.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження були оприлюднені та отримали схвальну оцінку на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях: П'ятій міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль,

2008 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Розвиток наукової думки – 2008» (м. Миколаїв, 2008 р.); IV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Strategiczne pytania światowej nauki – 2008» (Przemysl, 2008 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми обліку, аналізу і фінансового контролю» (м. Харків, 2009 р.); II симпозиумі «Розвиток фінансових відносин в умовах трансформаційних процесів» (м. Харків, 2009 р.); науково-практичній інтернет-конференції «Проблемы рынка и развития регионов Украины в 21 столетии» (м. Харків, 2010 р.).

Публікації результатів досліджень. Результати дисертаційного дослідження відображено в 11 наукових працях, у тому числі 5 робіт опубліковано в наукових журналах і збірниках наукових праць, що визнані ВАК України фаховими з економіки, 6 – публікації в матеріалах конференцій. Загальний обсяг опублікованих робіт складає 3,5 ум.-друк. арк., з них особисто автору належить 3,27 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, 5 додатків (на 78 сторінках), списку використаних джерел із 171 найменувань (на 17 сторінках). Робота викладена на 261 сторінці машинописного тексту та містить 15 таблиць, 24 рисунка (один рисунок займає окрему сторінку), обсяг основного тексту – 165 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі – «Теоретичні основи фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання» – уточнено економічний зміст поняття «фінансове забезпечення», розкрито сутність і значення кредитної складової фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання, обґрунтовано особливості застосування кредитування для фінансового забезпечення СГРСЕ.

У роботі зазначається, що розвиток суб'єктів господарювання багато в чому залежить від ефективного, у тому числі своєчасного, їх фінансового забезпечення, яке визначається гармонійним поєднанням залучення достатнього обсягу фінансових ресурсів та їх результативним використанням. При цьому наукове обґрунтування фінансового забезпечення слід вважати теоретичною основою для розробки напрямів залучення суб'єктом господарювання додаткових ресурсів з різних джерел.

Аналіз існуючих підходів до визначення дефініції «фінансове забезпечення» дозволив виявити їх неоднозначність щодо врахування джерел та процесів формування необхідного обсягу фінансових ресурсів, задіяних в цьому інструментів і методів, цільових орієнтирів здійснення такого забезпечення та досягнення сталої рухомості фінансових ресурсів. Виходячи з цього, у роботі наведено визначення фінансового забезпечення як сукупності заходів та умов, що сприяють сталому функціонуванню і розвитку суб'єкту господарювання шляхом покриття його витрат фінансовими ресурсами (з внутрішніх та

зовнішніх джерел внаслідок здійснення руху таких ресурсів) в залежності від обсягу виробництва та його фінансового становища. Автором обґрунтовується, що фінансове забезпечення відображає сутність економічних відносин, які виникають з приводу забезпечення суб'єкту господарювання достатньою кількістю необхідних фінансових ресурсів задля досягнення цілей його функціонування в конкретному інтервалі часу. Таким чином, у наведеному визначенні, насамперед, підкреслено важливість урахування рухомості фінансових ресурсів та уточнено мету акумулювання їх необхідних обсягів, що розкриває сутнісне розуміння фінансового забезпечення та його складових, які загалом групуються в залежності від джерел залучення ресурсів та визначаються як зовнішні та внутрішні.

Розкриття основних складових фінансового забезпечення сприяло визначенню важливості розгляду такої його компоненти як кредитна складова. Теоретичне узагальнення поняття «кредитна складова фінансового забезпечення» дозволило виділити основні недоліки наявних визначень, а саме: нестаче врахування відносин, що виникають у процесі фінансового забезпечення; недостатньо уваги приділяється функціям, які повинно виконувати фінансове забезпечення; відсутність наявного зв'язку при розгляді кредитної складової фінансового забезпечення з іншими дефініціями. З метою усунення вказаних недоліків поняття «кредитна складова фінансового забезпечення» запропоновано розглядати як сукупність економічних відносин, головна спрямованість яких розкривається через виникнення кредитних відносин та відносин щодо ефективного використання залучених ресурсів, де відмічені відносини узагальнюються через окремі функції, за допомогою різних інструментів, які зокрема визначають принципи їх реалізації та розкривають складові фінансового забезпечення суб'єктів господарювання.

У процесі розгляду кредитної складової фінансового забезпечення діяльності суб'єкту господарювання визначено сукупність інструментів і методів впливу на сталість такого забезпечення. Зокрема встановлено ієрархічну узгодженість сукупності інструментів і методів, що дозволяє своєчасно реагувати на можливі зміни у порушенні кредитного забезпечення діяльності суб'єкту господарювання.

У роботі розкрито сутність класифікаційних ознак кредитної складової фінансового забезпечення, визначено, що більшість із них наслідують традиційні ознаки кредиту (терміну користування, умов отримання та повернення, його обсягів). При цьому доведено, що варто розширити існуючі ознаки за рахунок введення таких ознак як спрямованість кредитних ресурсів на відповідні потреби суб'єкта господарювання та впливовість отриманих кредитних ресурсів на сталість ведення господарської діяльності. Урахування наведених ознак сприяє розкриттю взаємозв'язків між кредитором та позичальником кредитних ресурсів на основі узагальнення руху залучених фінансових ресурсів та їх трансформації до потреб суб'єкту господарювання, що

дозволяє більш ефективно використовувати додаткові ресурси із зовнішніх джерел.

У дисертації обґрунтовано особливості застосування кредитної складової фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання машинобудівної галузі. До таких особливостей віднесено:

необхідність урахування тривалості циклу виробництва готової продукції, яка накладає часові обмеження на рухомість фінансових потоків суб'єктів господарювання;

недопущення розривів у фінансовому забезпеченні діяльності суб'єктів господарювання, що є проявом порушення узгодженості руху фінансових потоків, спрямованих на виробництво продукції, та вхідних фінансових потоків, які визначають сталість фінансового забезпечення;

можливість застосування безлічі різновидів кредитів, де одним із ключових питань є врахування валютної компоненти залучених коштів.

У другому розділі – «Стан розвитку кредитної складової фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання» – проаналізовано основні тенденції застосування кредитування у фінансовому забезпеченні суб'єктів господарювання машинобудування, проведено аналіз факторів впливу на стан кредитної складової фінансового забезпечення суб'єктів господарювання.

Аналіз основних показників щодо кредитування та функціонування в цілому підприємств машинобудування сприяв сутнісному розкриттю стану кредитної складової їх фінансового забезпечення. Зокрема, була визначена тенденція щодо загального зростання обсягів наданих кредитів машинобудівним підприємствам протягом 2005–2009 років (рис. 1). У роботі доведено, що питома вага таких кредитів у структурі кредитів, наданих в цілому суб'єктам господарювання України, коливається у межах 5–7% та має тенденції до зниження, що свідчить про їх недостатність для покриття фінансових потреб.

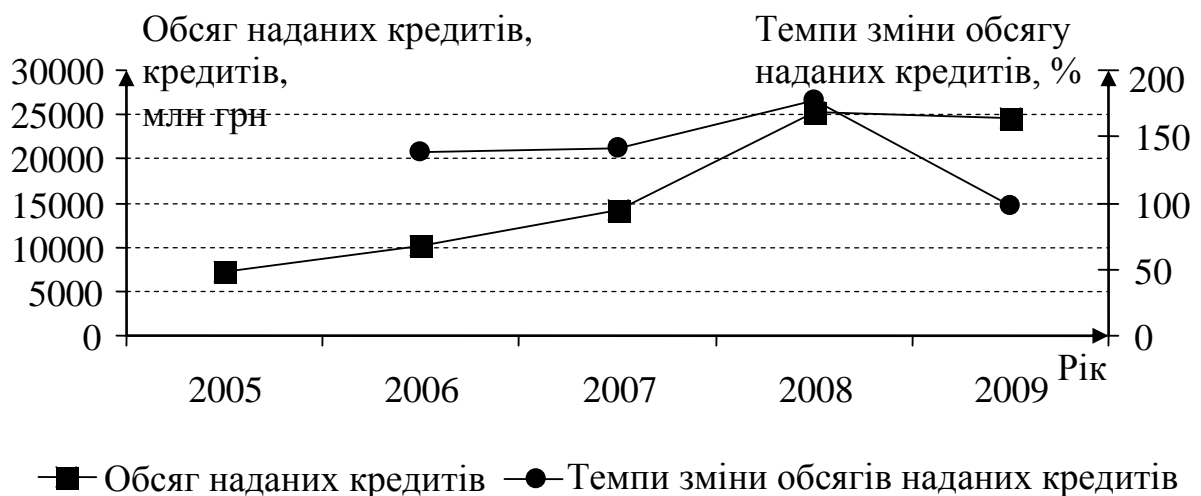

Рис. 1. Динаміка обсягів наданих кредитів машинобудівним підприємствам протягом 2005–2009 років в цілому по Україні

рівні конкретних суб'єктів господарювання у машинобудуванні дозволило зробити висновок, що жодне з досліджуваних підприємств не має сталої динаміки щодо нарощування обсягів залучених кредитів в розрізі окремих років, що відбивається на узгодженості руху фінансових потоків, які відображають динаміку обсягів отриманого доходу від реалізації продукції та обсягів наданих кредитів.

В роботі доведено, що зміни в обсягах кредитної складової фінансового забезпечення досліджуваних суб'єктів господарювання переважно визначаються станом ведення їх господарської діяльності та зокрема наявністю власних ресурсів і обсягами отриманого доходу від реалізації виробленої продукції:

$$\frac{VD}{KR + KZ} \quad (5)$$

де VD – обсяг отриманого доходу від реалізації продукції за підсумками 2003–2009 років в розрізі окремих суб'єктів господарювання, грн;

KR – обсяг наданих кредитів за підсумками 2003–2009 років в розрізі окремих суб'єктів господарювання, грн;

KZ – обсяг інших ресурсів підприємств, які воно може закумуляувати для своїх потреб, грн.

Рівняння (5) визначено для просторово-часової моделі аналізу даних. Значимість рівняння підтверджується скоригованим коефіцієнтом детермінації на рівні 0,75.

Встановлено, що підприємства машинобудування покривають нестачу кредитних ресурсів за рахунок цілої сукупності кредитних угод. Так, наприклад, ВАТ «ДНІПРОВАГОНМАШ» протягом 2008 року мало чотири трансакції залучення кредитних ресурсів в обсязі 39365 тис. грн, 222608 тис. грн, 13951 тис. грн та 126 тис. грн. ВАТ «АВТОКРАЗ» на протязі 2008 року уклав десять договорів із залучення кредитних ресурсів. У підсумку ця поетапність у розвитку кредитної складової фінансового забезпечення сприяла досягненню стійкості руху фінансових ресурсів.

У ході дослідження зроблено висновок, що стримання розвитку кредитної складової фінансового забезпечення досліджуваних суб'єктів господарювання відбувається внаслідок надмірного зростання поточних зобов'язань у порівнянні з відносно помірною динамікою зміни обсягів їх активів, обмеженими можливостями довгострокового залучення запозичених ресурсів та досить низькою окупністю активів досліджуваних підприємств.

На рівні окремих суб'єктів господарювання доведено, що коливання курсу національної грошової одиниці до іноземних валют по-різному впливає на динаміку обсягів наданих кредитів, але у підсумку коливання курсу однозначно негативно впливає на обсяги залучення кредитних ресурсів.

Загалом аналіз статистичних даних, представлений у дисертації, підтвердив теоретичні міркування щодо визначення напрямів вдосконалення фінансового забезпечення підприємств машинобудування в розрізі його кредитної складової, серед яких за доцільне визначено врахування валютної

структурної компоненти та поетапності при застосуванні кредитної складової.

У третьому розділі – «Удосконалення застосування кредитування у фінансовому забезпеченні підприємств» – розроблено науково-методичний підхід до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів з валютною компонентою; запропоновано методичні рекомендації до поетапності залучення кредитних ресурсів у сферу діяльності СГРСЕ.

З метою обґрунтування науково-методичного підходу до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів з валютною компонентою в роботі розглянуто складові здійснення такого залучення та розкрито впливи курсових коливань на сталість застосування кредитної складової фінансового забезпечення.

Аналіз можливостей та доцільності залучення кредитних ресурсів із валютною компонентою дозволив виділити такі його основні складові: обґрунтування обсягу та структури позикового капіталу, дослідження можливих змін питомої ваги валютної компоненти позикового капіталу, обґрунтування середньозваженої вартості одиниці позикового капіталу. Автором обґрунтовано необхідність урахування взаємозалежності окремих складових аналізу до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів з валютною компонентою та можливість впливу таких складових одна на одну. Це пов'язано з тим, що доцільність залучення кредитних ресурсів з валютною компонентою повинна базуватись на даних щодо рухомості фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання різних секторів економіки, де окремі складові визначають ті або інші можливості здійснення такого руху.

На основі дослідження складових визначення доцільності залучення кредитних ресурсів із валютною компонентою як загальний критерій такого залучення обрано динаміку рівня рентабельності власного капіталу з погляду діяльності позичальника. При цьому в роботі доведено, що для визначення доцільності залучення кредитних ресурсів із валютною компонентою необхідним є дотримання таких умов:

- прагнути досягти оптимальних значень рентабельності власного капіталу шляхом запозичення кредитних ресурсів. Метою таких дій повинно бути бажання отримати більш прийнятний рівень рентабельності власного капіталу, який визначає позитивну динаміку фінансового результату на тому інтервалі часу, що принаймні співпадає з терміном погашення взятого кредиту;
- при наявній тенденції до девальвації національної валюти, прагнути мати більший обсяг кредитів в національній, аніж в іноземній валюті;
- при наявній тенденції до ревальвації національної валюти мати обсяг кредитних ресурсів в іноземній валюті більший, аніж обсяг кредитних ресурсів в національній валюті.

З метою розкриття впливів курсових коливань на сталість застосування кредитної складової фінансового забезпечення розглянуто процедури забезпечення ефективності кредитування, перша з яких заснована на методах статистичного аналізу, друга – на узагальненні значень рівня рентабельності

власного капіталу досліджуваного суб'єкту господарювання. Остання процедура передбачає проведення більш детального аналізу рівня економічної рентабельності суб'єкту господарювання і середньозваженої ставки залучення кредитних ресурсів та значення плеча фінансового важеля, трансформації таких значень в залежності від коливань вартості національної грошової одиниці.

У роботі доведено, що перша процедура, яка заснована на методах статистичного аналізу, визначає достатні умови залучення кредитних ресурсів з валютною компонентою. Адже в даному випадку, насамперед, досліджуються умови застосування кредитної складової фінансового забезпечення СГРСЕ відповідно до зміни вартості національної й іноземної валюти та зміни вартості надання кредитних ресурсів. Разом з цим, інша (друга) з запропонованих процедур визначає необхідні умови залучення кредитних ресурсів, що базуються на значенні рівня рентабельності власного капіталу та зміни його обсягів з погляду як регулятора та індикатора залучення додаткових ресурсів, яким, у даному випадку, і є власний капітал. У підсумку це дозволило розробити узагальнений науково-методичний підхід до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів з валютною структурною компонентою (рис. 2).

Одним із параметрів оцінки доцільності залучення кредитних ресурсів з валютною структурною компонентою є коефіцієнт зміни вартості національної валюти q (як відношення вартості національної валюти у наступному періоді до попереднього періоду), який визначає процеси ревальвації національної валюти ($q < 1$) або її девальвації ($q > 1$). У роботі встановлено щільність взаємозв'язку між коефіцієнтом зміни вартості національної валюти та значенням плеча фінансового важеля (табл. 1).

З метою врахування впливу коливань національної грошової одиниці на сталість застосування кредитної складової фінансового забезпечення діяльності СГРСЕ та досягнення достатності залучення необхідного обсягу додаткових ресурсів розроблено методичні рекомендації до поетапності залучення кредитних ресурсів.

Сутність запропонованих рекомендацій базується на розгляді фінансового левериджу з погляду зміни значень рентабельності власного капіталу. При цьому доведено, що динаміка зміни середньозваженої ставки залучення кредитних ресурсів (R_v) від зміни частки загального обсягу залучення таких ресурсів у національній валюті (R_n) визначається нелінійною залежністю (рис. 3), яка, з одного боку, узгоджується зі ставкою рефінансування Національного банку України та середньозваженою ставкою залучення на депозитні рахунки, а з іншого, – визначається ефективністю діяльності СГРСЕ відповідно до зміни різноманітних його показників. Тобто значимість та достовірність отриманих функціональних залежностей підтверджується теоретично та практичними розрахунками на прикладі даних фінансової звітності досліджуваних підприємств.

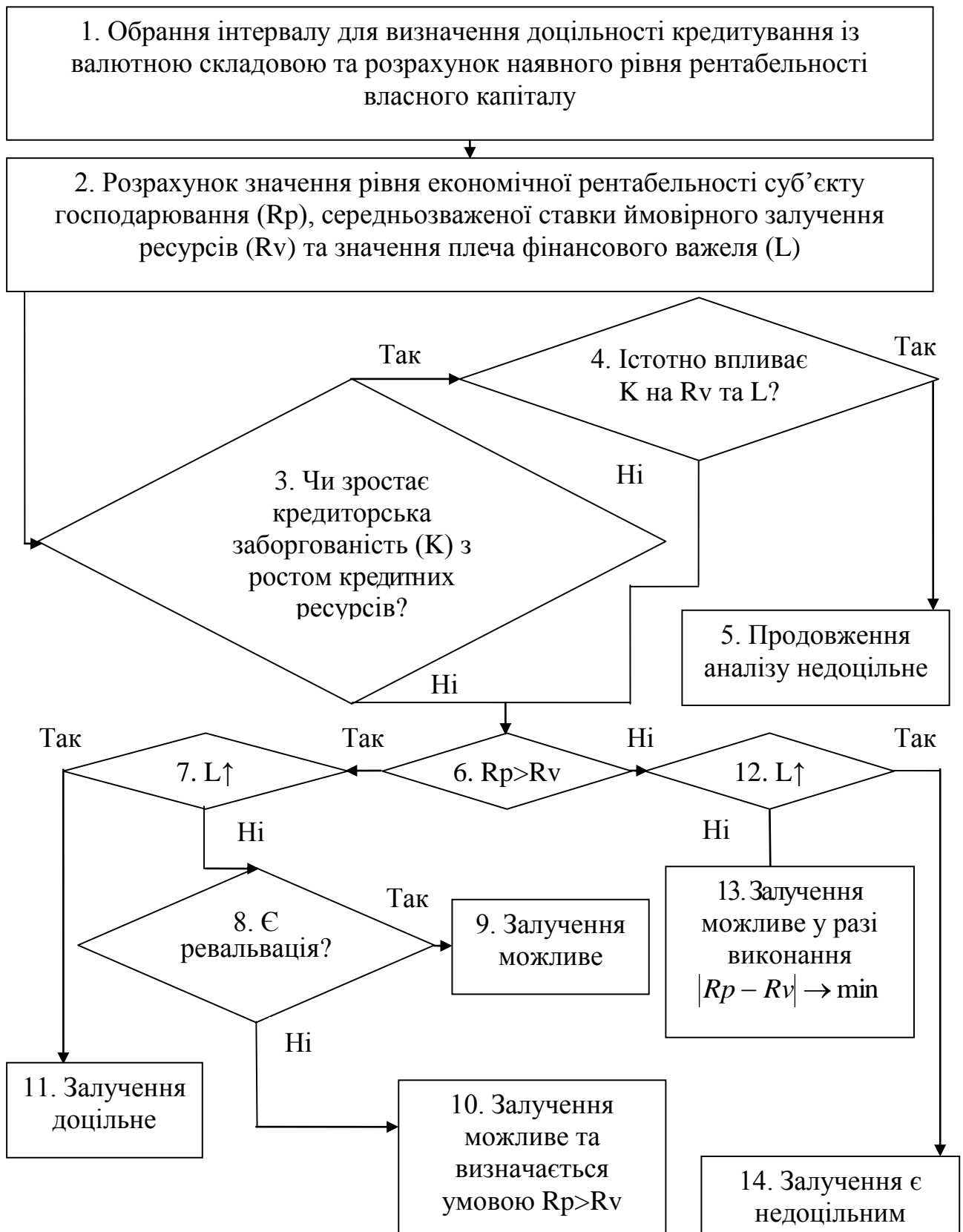

Рис. 2. Узагальнений науково-методичний підхід до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів з валютною структурною компонентою

Таблиця 1

Динаміка значення плеча фінансового важеля в залежності від коефіцієнта зміни вартості національної валюти для досліджуваних суб'єктів господарювання

Період	Коефіцієнт зміни вартості національної валюти (відносно долара США)	Значення плеча фінансового важеля в розрізі окремих суб'єктів господарювання, грн/грн			
		ВАТ* «Харківський підшипниковий завод»	ВАТ* «Харверст»	ВАТ* «АВТОКРАЗ»	ВАТ* «ДНІПРО-ВАГОН-МАШ»
01.2009	1,0000	0,7405	1,0808	0,9831	1,8180
02.2009	1,0000	0,7405	1,0808	0,9831	1,8180
03.2009	1,0000	0,7405	1,0808	0,9831	1,8180
04.2009	1,0000	0,7405	1,0808	0,9831	1,8180
05.2009	0,9895	0,7441	1,0885	0,9895	1,8397
06.2009	1,0015	0,7400	1,0797	0,9822	1,8149
07.2009	1,0089	0,7375	1,0745	0,9779	1,8001
08.2009	1,0378	0,7279	1,0543	0,9611	1,7441
09.2009	1,0026	0,7396	1,0789	0,9816	1,8126
10.2009	0,9988	0,7409	1,0817	0,9839	1,8205
11.2009	0,9976	0,7413	1,0825	0,9846	1,8229
12.2009	1,0005	0,7403	1,0804	0,9828	1,8169

* Примітка – діюча назва досліджуваних підприємств на 01.01.2010 р.

В цілому методичні рекомендації до впровадження поетапності залучення кредитних ресурсів суб'єкту господарювання зводяться до врахування:

- зміни дисперсії рівня рентабельності власного капіталу;
- зміни частки кредитних ресурсів у вигляді національної валюти при виконанні умови щодо перевищення рівня ставки кредиту за залучені ресурси над рівнем економічної рентабельності суб'єкту господарювання;
- зміни частки кредитних ресурсів у вигляді іноземної валюти при виконанні умови щодо перевищення рівня економічної рентабельності суб'єкту господарювання над рівнем ставки кредиту за залучені ресурси.

У роботі обґрунтовано загальну процедуру поетапного залучення кредитних ресурсів у сферу діяльності СГРСЕ. Сутність цієї процедури полягає у:

- визначенні загальних обсягів залучення додаткових ресурсів;
- визначенні доцільних інтервалів залучення додаткових ресурсів;

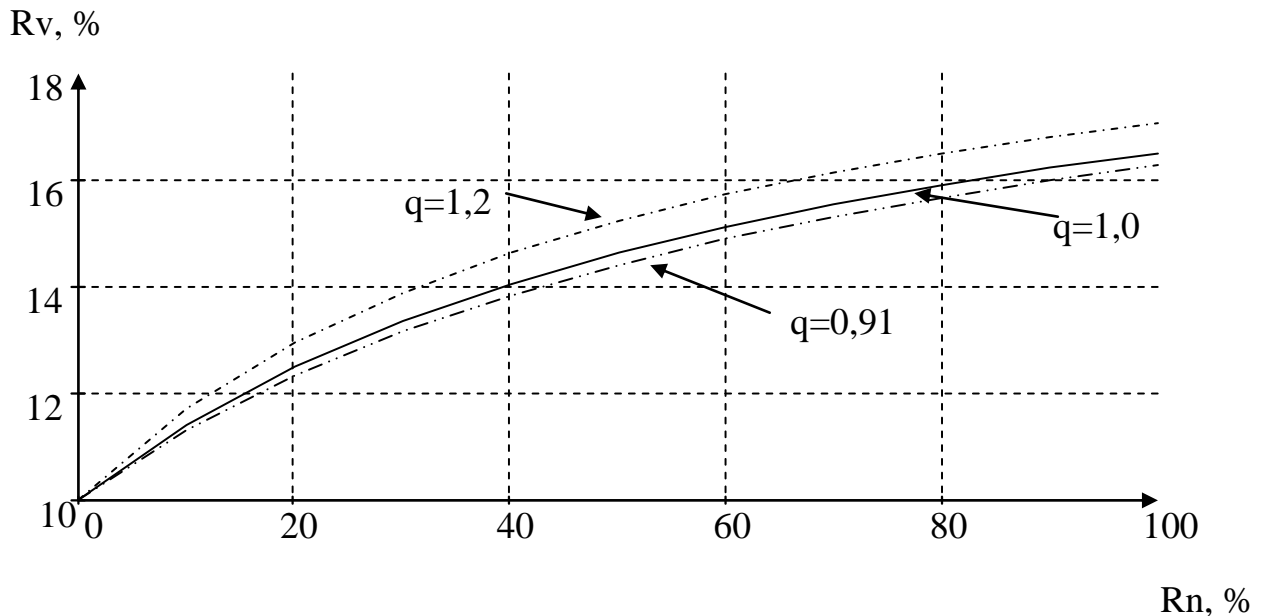

Рис. 3. Динаміка зміни середньозваженої ставки залучення кредитних ресурсів (R_v) від зміни частки загального обсягу залучення у національній валюті (R_n) для ВАТ «АВТОКРАЗ» за даними 2009 року

- обчисленні ймовірних значень зміни рентабельності власного капіталу, або дисперсії таких значень;
- урахуванні загальної динаміки значень рентабельності власного капіталу та співвідношення між рівнем економічної рентабельності підприємства і ставкою кредиту за залучені ресурси;
- обранні припустимого співвідношення між обсягами власних та залучених ресурсів відповідно до співвідношення між рівнем економічної рентабельності суб'єкту господарювання і ставкою кредиту за залучені ресурси;
- визначенні послідовних етапів у залученні кредитних ресурсів для потреб суб'єкту господарювання.

Грунтовність та практична прийнятність запропонованих у дисертації підходів і рекомендацій підтверджуються результатами їх апробації на даних фінансової звітності діяльності конкретних суб'єктів господарювання машинобудування.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено важливе науково-практичне завдання до теоретичного обґрунтування та розробки науково-методичних підходів та практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення застосування кредитної складової фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання з урахуванням фактору часу та валюти запозичення ресурсів.

Основні теоретичні та практичні результати полягають у такому:

1. Фінансове забезпечення діяльності СГРСЕ об'єктивно вимагає залучення додаткових ресурсів із зовнішніх джерел. У той же час циклічні зміни економічного розвитку, які супроводжуються фінансовими та економічними кризами, негативно впливають на сталість формування фінансового забезпечення суб'єктів господарювання, де проявом негативності такого впливу є курсові коливання національної грошової одиниці, загальна недостатність кредитних ресурсів, що у підсумку і визначає актуальність обраного напрямку дослідження.

Дослідження існуючих теоретичних підходів до визначення фінансового забезпечення з погляду діяльності СГРСЕ дозволили надати його уточнене поняття та зміст на основі врахування рухомості фінансових ресурсів.

2. Доведено важливість дослідження кредитної компоненти на основі розкриття складових фінансового забезпечення та надано уточнене визначення кредитної складової з погляду СГРСЕ.

Уточнено класифікаційні ознаки кредитної складової фінансового забезпечення, що дозволяє розкрити значення такої складової, її впливовість на діяльність суб'єкту господарювання на основі узагальнення руху залучених фінансових ресурсів та їх трансформації до потреб суб'єкту господарювання. Це дає можливість більш ефективно використовувати додаткові ресурси із зовнішніх джерел.

3. Обґрунтовано особливості застосування кредитної складової фінансового забезпечення діяльності СГРСЕ, які визначають стабільність руху фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання різних секторів економіки.

4. На підставі розгляду основних показників кредитування підприємств машинобудування та узагальнюючих показників функціонування таких підприємств встановлено ключові тенденції щодо використання кредитної складової у їх фінансовому забезпеченні. Зокрема обґрунтовано напрями застосування відміченого забезпечення та встановлено критерій доцільності залучення кредитних ресурсів.

5. З метою обґрунтування значення впливу кредитної складової на сталість фінансового забезпечення суб'єктів господарювання проведено аналіз відповідних факторів. Дієвість факторів впливу внутрішнього середовища визначено через сукупність показників кредитоспроможності, платоспроможності, фінансової стійкості та фінансового стану підприємства, що загалом розкриває рухомість власних фінансових ресурсів та можливість застосування кредитної складової у діяльності конкретного суб'єкту господарювання. Для аналізу впливу на сталість застосування кредитної складової фінансового забезпечення з боку факторів зовнішнього середовища досліджено динаміку коливань національної валюти. У роботі виявлено її негативний вплив. Виявлені тенденції та дослідження впливу факторів є підґрунтям розробленого науково-методичного підходу до аналізу застосування кредитної складової фінансового забезпечення.

6. На основі обґрунтування складових аналізу до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів та процедур з розкриття впливів курсових коливань на сталість застосування кредитної складової фінансового забезпечення у роботі запропоновано науково-методичний підхід до обґрунтування доцільності залучення кредитних ресурсів в іноземній валюті, який дозволяє поглибити проведення аналізу із застосування кредитної складової фінансового забезпечення суб'єкту господарювання.

7. Розроблено методичні рекомендації до проведення поетапного залучення кредитних ресурсів, які дозволяють підвищити ефективність застосування кредитної складової фінансового забезпечення великих промислових підприємств. Сутність методичних рекомендацій складає аналіз дисперсії значень рентабельності власного капіталу та коригування обсягів окремих складових залучених кредитних ресурсів (у національній або іноземній валюті) в залежності від умови співвідношення між рівнем економічної рентабельності суб'єкту господарювання та середньозваженої ставки залучення ресурсів, що є їх особливістю і відмінністю від існуючого методичного забезпечення.

Ґрунтовність запропонованих розробок підтверджено на конкретних прикладах досліджуваних суб'єктів господарювання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях

1. Дікань Л. В. Фінансове забезпечення діяльності підприємства: сутність та джерела / Л. В. Дікань, Ю. О. Голуб // Економіка розвитку. – 2007. – № 3 (43). – С. 65–68.

2. Голуб Ю. О. Статистичні узагальнення із надання кредитів та їх вплив на розвиток вітчизняних підприємств машинобудування / Ю. О. Голуб // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – 2009. – №2(48). – С. 174–177.

3. Голуб Ю. А. Значение валютной составляющей для привлечения кредитных ресурсов производственным предприятием / Ю. А. Голуб // Бизнес Информ. – 2009. – №7. – С. 55–58.

4. Голуб Ю. О. Поетапність у залученні кредитних ресурсів у сферу діяльності виробничого підприємства / Ю. О. Голуб // Економіка розвитку. – 2009. – №4(52). – С. 62–64.

5. Голуб Ю. О. Кредитне забезпечення як джерело фінансування суб'єктів господарювання / Ю. О. Голуб // Економіка розвитку. – 2010. – № 3 (55). – С. 23–26.

Матеріали конференцій:

6. Голуб Ю. О. Управління фінансовим забезпеченням діяльності

підприємства: визначення сутності / Ю. О. Голуб // *Materialy IV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji “Strategiczne pytania swiatowej nauki – 2008”* (15-28 lutego 2008 roku, Przemysl) Tom 3. Ekonomiczne nauki. – Przemysl : Nauka i studia, 2008. – С. 37–39.

7. Голуб Ю. О. Головні засади визначення джерел фінансового забезпечення діяльності підприємства / Ю. О. Голуб // *Збірник тез доповідей П’ятої ювілейної міжнародної науково-практичної конференції молодих учених* (21–23 лютого 2008 р., м. Тернопіль). Частина 2. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – С. 64–66.

8. Голуб Ю. О. Статистичні оцінки руху фінансових потоків банків та підприємств як основа визначення ризиків кредитування / Ю. О. Голуб // *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток наукової думки – 2008»* (10 жовтня 2008 р., м. Миколаїв). – Миколаїв : НУК, 2008. – С. 69–71.

9. Голуб Ю. О. Процедура аналізу впливу курсових коливань на сталість кредитування виробничих підприємств / Ю. О. Голуб // *Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми обліку, аналізу і фінансового контролю в Україні»* (10–11 лютого 2009 р., м. Харків) // *Управління розвитком*. – Харків : Вид. ХНЕУ. – 2009. – №1. – С. 100.

10. Голуб Ю. О. Кредитні ресурси у сталості розвитку суб’єктів господарювання реального сектору економіки / Ю. О. Голуб // *Розвиток фінансових відносин в умовах трансформаційних процесів : матеріали II міжнародного симпозіуму* (10 грудня 2009 р., м. Харків). – Х. : ХІФ УДУФМТ, 2009. – С. 333.

11. Голуб Ю. О. Обґрунтування доцільності застосування фінансового левериджу в процедурі залученні кредитних ресурсів [Електронний ресурс] / Ю. О. Голуб // *Матеріали Научно-практической интернет-конференции «Проблемы рынка и развития регионов Украины в 21 столетии»* (17–19 травня 2010 р., м. Одеса). – Режим доступу: <http://www.koaa.od.ua/sci/konf4.php>.

АНОТАЦІЯ

Голуб Ю. О. Кредитна складова фінансового забезпечення діяльності суб’єктів господарювання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Харківський національний економічний університет, Харків, 2011.

Дисертаційна робота присвячена теоретичному обґрунтуванню і розробці методичних підходів та практичних рекомендацій з удосконалення застосування кредитної складової фінансового забезпечення діяльності суб’єктів господарювання з урахуванням фактору часу та валюти запозичення ресурсів у банку. Уточнено поняття та визначено зміст фінансового забезпечення,

розглянуто значення кредитної складової фінансового забезпечення та розкрито особливості застосування кредитної складової фінансового забезпечення суб'єктів господарювання реального сектору економіки. Узагальнено основні тенденції застосування кредитної складової фінансового забезпечення підприємствами машинобудування, проведено аналіз кредитної складової фінансового забезпечення суб'єктів господарювання та факторів впливу на її стан. Запропоновано науково-методичний підхід до визначення доцільності залучення кредитних ресурсів з валютною компонентою та методичні рекомендації до поетапного залучення кредитних ресурсів у сферу діяльності суб'єктів господарювання реального сектору економіки.

Ключові слова: кредитна складова, фінансове забезпечення, суб'єкт господарювання, фактори впливу, валютна компонента, поетапність залучення, кредитні ресурси.

АННОТАЦІЯ

Голуб Ю. А. Кредитная составляющая финансового обеспечения деятельности субъектов хозяйствования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Харьковский национальный экономический университет, Харьков, 2011.

Диссертация посвящена теоретическому обоснованию и разработке методических подходов и практических рекомендаций, направленных на усовершенствование применения кредитной составляющей финансового обеспечения деятельности субъектов хозяйствования с учетом фактора времени и валюты заимствования ресурсов в банке.

На основе обобщения и анализа разных подходов к определению финансового обеспечения уточнено понятие и определено содержание финансового обеспечения субъектов хозяйствования реального сектора экономики, дано авторское определение этого понятия.

Проведен анализ значимости кредитной составляющей в структуре финансового обеспечения субъекта хозяйствования. Уточнено определение понятия «кредитная составляющая финансового обеспечения».

Раскрыты особенности применения кредитной составляющей финансового обеспечения деятельности субъектов хозяйствования реального сектора экономики. Показано, что сущность таких особенностей сводится к учету продолжительности цикла производства готовой продукции и недопущению разрывов в финансовом обеспечении деятельности субъекта хозяйствования, возможности применения множества разновидностей кредитов для привлечения необходимого объема финансовых ресурсов, где одним из ключевых вопросов является учет валютной составляющей привлеченных средств.

Обобщены классификационные признаки кредитной составляющей финансового обеспечения, к которым наряду с признаками разновидностей

кредита также отнесены: признак направленности привлеченных ресурсов на потребности субъекта хозяйствования и признак относительного учета влияния полученных ресурсов на эффективность ведения хозяйственной деятельности.

Обобщены основные тенденции использования кредитной составляющей финансового обеспечения машиностроительными предприятиями, проведен анализ кредитной составляющей финансового обеспечения таких предприятий и факторы влияния на ее состояние. Показано, что рост текущих обязательств по сравнению с относительно сдержанной динамикой изменения объемов активов исследуемых предприятий, ограниченными возможностями долгосрочного привлечения заемных ресурсов оказывают отрицательное влияние на развитие кредитной составляющей финансового обеспечения предприятий машиностроения.

Предложен научно-методический подход к определению необходимости привлечения кредитных ресурсов с валютной компонентой. Суть данного подхода заключается в обобщении значений уровня рентабельности собственного капитала на основании возможного изменения плеча финансового рычага и разности между уровнем экономической рентабельности субъекта хозяйствования и средневзвешенной ставки привлечения кредитных ресурсов, которые определяются в зависимости от структуры заемного капитала и изменения его валютной компоненты.

Рассмотрены методические рекомендации по процедуре поэтапного привлечения кредитных ресурсов в сферу деятельности субъектов хозяйствования реального сектора экономики. Суть данных рекомендаций сводится к учету:

изменения дисперсии уровня рентабельности собственного капитала;

изменения удельного веса кредитных ресурсов в виде национальной валюты вследствие превышения над значениями средневзвешенной ставки по кредитным ресурсам значений уровня экономической рентабельности субъекта хозяйствования, который нуждается в таком привлечении;

изменения удельного веса кредитных ресурсов в виде иностранной валюты вследствие превышения над значениями уровня экономической рентабельности субъекта хозяйствования, который нуждается в таком привлечении, значений средневзвешенной ставки привлечения кредитных ресурсов.

Разработанные подходы и рекомендации могут быть использованы в практической деятельности разных хозяйствующих субъектов (как промышленных предприятий, так и банков) с учетом условий и специфики их функционирования.

Ключевые слова: кредитная составляющая, финансовое обеспечение, субъект хозяйствования, факторы влияния, валютная компонента, поэтапность привлечения, кредитные ресурсы.

SUMMARY

Golyb Yu. A. Credit constituent of the financial providing of activity of management subjects. – Manuscript.

The thesis for the scientific degree of Candidate of Sciences in Economics, speciality 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Kharkov National University of Economics, Kharkov, 2011.

Dissertation is devoted to theoretical ground and development of scientific-methodical approaches and methodical recommendations on the improvement of application of credit constituent of the financial providing of management subjects activity taking into account such factors as time and currency of borrowing of resources in a bank. It was specified the essence and maintenance of the financial providing, and also the value of credit constituent of the financial providing and the features of it's use by the management subjects of the real sector of economy. The author has generalized the basic tendencies of the use of credit constituent of financial providing by machine-building enterprises. It was conducted the analysis of use of financial providing credit constituent by management subjects and the factors that influence on its development. It was offered the scientific and methodical approach to the determination of necessity of bringing in of credit resources with currency component. The author has developed the recommendations on stage-by-stage bringing in of credit resources to the sphere of activity of the real sector of economy management subjects

Key words: a credit constituent, financial providing, subject of management, the factors of influence, currency component, stage-by-stage of bringing in, credit resources.

Голуб Юлія Олександрівна

**КРЕДИТНА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 05.02.2011 р. Формат 60x84 1/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Обсяг 0,9 ум.-др. арк. Наклад 100 прим. Зам. № 17

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»

61022, м. Харків, вул. Сумська, 37.

Тел. (057)700-53-51, 714-34-26, 771-00-92, 771-00-96